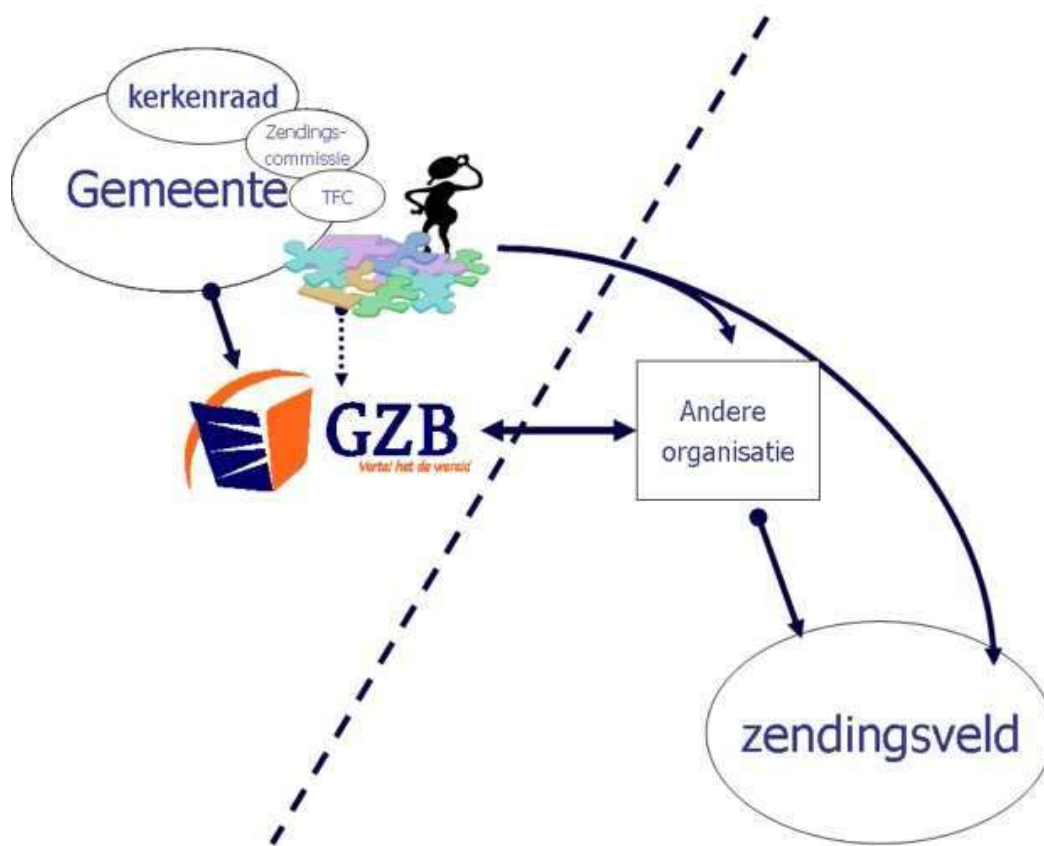

BEGELEIDEN ALS MISSIE

Samenvatting handelingsonderzoek over begeleiding aan zendelingen, die in een moeilijke situatie terecht zijn gekomen.

Paul Plug en Frank van der Voort

2009

Stap 1 Eigen ervaringen

In ons onderzoek, dat deel uitmaakte van onze opleiding supervisie & coaching aan de Christelijke hogeschool in Ede, gingen we op zoek naar wat er zich afspeelt in dergelijke situaties en welke beleving betrokkenen daar bij hebben. Daarbij vinden we factoren die van invloed zijn op het welzijn van de zending. En dus ook belangrijk bij eventuele begeleiding.

Aanleiding was het uitspreken van onze eigen ervaringen met zendingen die onder diverse omstandigheden het zwaar hadden op de plaats waar ze uitgezonden waren. Het raakt ons om te zien, dat ze hun leven inzetten en zich toewijden aan de zending. En zelf komen ze op de één of andere manier in de problemen. Daarbij zagen we ook dat het niet eenvoudig is om hen adequaat te ondersteunen.

Met deze ervaring zijn we op zoek gegaan naar verhoudingen, verantwoordelijkheden en afstemming in de vier pijlers van het thuisfront van zendingen (buitenland / andere cultuur).

1. familie en vrienden
2. thuisfrontcomité (tfc)
3. gemeente
4. organisatie

Het onderzoek bestond voor een belangrijk deel uit interviews (**stap 2**) en dat is de reden dat we het oorspronkelijke document niet kunnen publiceren. Er staat te veel vertrouwelijke informatie in. We hebben 2 zendingen, 2 tfc's, 3 voorgangers en 1 organisatie geïnterviewd.

STAP 3 Fenomenen

Van elk interview hebben we een verslag gemaakt. Het verslag hebben we terugstuurd naar de geïnterviewde(n). Deze had zo de gelegenheid onze weergave te lezen en aan te geven of dat op een voor hem of haar herkenbare manier was gebeurd. In onze verslaglegging herkenden de betrokken personen zich. Hier en daar werden feitelijke gegevens gecorrigeerd of aangevuld. Vanuit de verslagen hebben we de volgende fenomenen gehaald:

Vervreemding

Doordat de zendeling vaak voor een langere tijd op grote afstand zit van de uitzendende gemeente, organisatie en TFC, worden betrokkenen vreemden van elkaar. Doordat men geen zicht heeft op de dagelijkse context waarin de ander leeft, lukt het niet meer om elkaar goed te begrijpen en te steunen.

Onmacht

Wanneer de zendeling in zwaar weer komt, ervaren de betrokkenen een groot gevoel van onmacht. Door de afstand zijn ze niet in staat die steun te geven, die ze zouden willen geven. Gevoel van onmacht ontstaat ook wanneer men niet weet wat er verwacht wordt en wanneer blijkt dat de zendeling niet zit te wachten op de geboden hulp.

Voor de Heer

Zendingswerk is werken in het Koninkrijk van God en voor God zelf. Deze context geeft bij alle betrokkenen een groot verantwoordelijkheidsgevoel en een verlangen dat wat ze doen heel goed te doen. Het werk voor de Heer geeft betekenis aan de inspanning die geleverd wordt. Tegelijkertijd wordt het menselijk aspect verhult, waardoor omstanders voorbij gaan aan de persoon van de zendeling zelf en de zendeling voorbij gaat aan zichzelf.

Isolement

In een periode van uitzending verandert het contact tussen de zendeling en de 'intimi', die thuis blijven. Redenen, naast de geografische afstand, zijn divers; bijv. de behoefte aan contact verandert, het feit dat sommige zendelingen in 'gesloten' landen zitten of niet beschikken over internet. Ervaringen die op het zendingsveld worden opgedaan, kunnen wel beschreven worden, maar niet (direct) samen beleefd met de thuisblijvers. Dat leidt bij 'zwaar weer' vaak tot een situatie waarin de zendeling in een isolement terecht komt t.o.v. de thuisblijvers en niet komt tot ontmoeting en het delen van zijn ervaringen.

Teleurstelling

Zendingswerk heeft bij alle betrokkenen te maken met verwachtingen. Het ervaren van een roeping en het plegen van voorbereidende activiteiten maken dat betrokkenen uitzien naar de periode van uitzending en een verwachtingspatroon daar aan gekoppeld hebben. Op vele manieren blijkt die periode van uitzending vaak anders te verlopen dan vooraf gedacht. Verwachtingen komen niet (direct) uit en moeten worden bijgesteld. Dat levert teleurstelling op bij betrokkenen.

STAP 4 Gesprek met sleutelfiguren over fenomenen

Werkwijze

Na de interviewronde hebben we een gericht aantal deskundigen uitgenodigd om met hen in gesprek te gaan over onze bevindingen en ontdekkingen. We wilden toetsen of we daarmee de kern te pakken hadden van wat er zich afspeelt, als de zendeling in 'zwaar weer' belandt. We vroegen ons af wat er zou gebeuren als ze daar met elkaar over in gesprek gingen en wat dat ons te zeggen heeft over het fenomeen en mogelijke begeleiding. Van de bijeenkomst hebben we een verslag gemaakt en ter beoordeling aan de deelnemers voorgelegd. Alle deskundigen herkenden zich in het verslag en een paar van hen hebben voorstellen tot kleine correcties gedaan.

Verslag en reflectie van bijeenkomst

We hebben een fenomeen gekozen dat dicht aan ons hart ligt. Mensen die veel opofferen en zichzelf geven voor het werk in Gods Koninkrijk, en vervolgens vastlopen of in zwaar weer terechtkomen. Dat raakt ons. Hoe kan dat gebeuren en wie helpt? Je wilt op zo'n moment als voorganger of betrokkene / deskundige iets voor die persoon betekenen, zodat die persoon zich gesteund en geholpen voelt.

Wat willen we in dit gesprek bereiken als we dit onderzoeken en nu bespreken met deskundigen?

Het eerste wat ons opviel, was dat het weinig moeite kostte om deskundigen te motiveren voor dit gesprek. Er was belangstelling en betrokkenheid. De wereld is klein, want de meesten kenden elkaar al enigszins. Ze zijn erg benieuwd naar de uitkomst van ons onderzoek en willen graag meedenken.

Bij één van de onderzoekers speelde de vraag: "zit ik niet te veel mijn eigen emotie / geraaktheid (omgaan met lijden / eenzaamheid / onbegrip) te projecteren op deze dynamiek in het proces van uitzending van missionaire werkers"? Zijn we er te veel op uit om mensen te begeleiden, omdat we vinden dat ze niet mogen lijden? Terwijl dat lijden er altijd is en misschien juist ook iets toevoegt, aan wat we niet direct zien of ervaren? Die gedachten kwamen op toen er gezegd werd dat lijden er tot op zekere hoogte erbij hoort, en dat dit ook Bijbels te funderen is.

Het hielp om te bedenken dat ons thema anderen ook bezighoudt. Gemeenschappelijk hierin is het besef dat zendingen bij uitzending te maken hebben met extra stressfactoren, die ze moeten hanteren. Dat hebben we voor ons onderzoek niet zo duidelijk gerealiseerd. Dat maakt dat problemen in hun situatie ook anders tot stand komen. Begrip daarvoor is niet vanzelfsprekend, omdat het door de afstand niet helemaal 'voorstelbaar' is.

Het was voor ons bevredigend om te ontdekken dat onze fenomenen goed aansloten bij de gedachten en ervaringen van de deskundigen. Het viel ons op hoe ze terugpakten op eigen ervaringen en indrukken.

Naar ons idee hebben ze één fenomeen toegevoegd aan onze ontdekkingen; het feit dat de zendeling een soort 'heroïsch' karakter krijgt in de ogen van betrokkenen en soms ook zichzelf. Dit maakt dat er geen plaats is voor ervaringen, die niet in dat beeld passen en er wordt niet meer werkelijk gesproken over hoe het gaat.

Het borduurt wat voort op ons genoemde fenomeen van 'Voor de Heer', maar is nog net wat specifiekere wat betreft de interactie tussen zendeling en thuisfront.

Tot slot was het een eyeopener dat er door de deskundigen gezegd werd, dat te veel contact/ begeleiding kan leiden tot een averechts effect. Namelijk, dat de zendeling onvoldoende los komt van de thuissituatie en zich niet bindt op het zendingsveld met de contacten daar. Dat geldt dan met name voor de eerste maanden op het zendingsveld.

Conclusie: de fenomenen worden herkend, maar er is meer over te zeggen. Het heroïsche karakter werd toegevoegd en door alle deskundigen bevestigd, als een factor, die van invloed is.

STAP 5 Onderzoek van de context

Het interviewen en analyseren van de uitkomsten kostten veel tijd. Daarom hebben we in stap 5 de keuze gemaakt om de gegevens praktisch en ervaringsgericht te gaan bewerken door het bezoeken van themadagen en het verwerven van literatuur / informatiemateriaal. Genoemde boeken waren voornamelijk een bevestiging van wat wij dachten en reeds gehoord hadden. Het was een goede overzichtelijke weergave van wat er speelt. Toch werd er relatief weinig aandacht besteed aan begeleiding bij (pastorale) problemen en in welke vorm (methode) dat mogelijk is.

Zending brengt voor de zendeling (zeker de starters) veel intense ervaringen en zeer gevarieerde stressfactoren in een kort tijdsbestek, met zich mee. Op de **TFC-dag van de MAF** (zendingsorganisatie) werd in een presentatie een overzicht gegeven van stressfactoren, voor tijdens en na de uitzending.

Omdat er veel stressfactoren zijn, is of ontstaat ook de behoefte aan ondersteuning. De balans tussen draaglast (wat moet de zendeling hanteren) en draagkracht (wat houdt de zendeling overeind) zoekt naar evenwicht.

Het blijkt uit meerdere interviews belangrijk te zijn, of de zendeling(en) in staat is, een eigen kring met vertrouwde contacten / relaties op te bouwen op de plek waar ze zich gaan vestigen. Of dat lukt, hangt af van diverse factoren in de persoon en situatie, maar volgens de literatuur moet de zendeling zelf, maar ook betrokkenen zich bewust zijn van de noodzaak daartoe.

Terugvallen op het thuisfront (wie dan ook) in emotionele nood, is altijd lastig vanwege het communiceren op afstand, geografisch, maar ook in beleving. Dat bleek op de **EZA TFC-dag**, waar leden van TFC's getraind werden in hun werk.

Daarbij komt, dat de zendeling om diverse redenen niet zomaar openheid van zaken kan of wil geven (bijv. in nieuwsbrief) over wat er speelt (gesloten landen / angst voor verkeerde beeldvorming, die bijv. van invloed kan zijn op de giften). Zendingen hebben vaak goede redenen om niet alles te vertellen. Zelfs niet aan direct betrokkenen.

Verwachtingen spelen een belangrijke rol in de onderlinge communicatie tussen de diverse betrokkenen. Meerdere geïnterviewden gaven aan dat de visie op zending (en roeping) sterk van invloed is op de verwachtingen en afspraken die onderling gemaakt worden. Dat uit zich in afspraken over nieuwsbrieven, verslaglegging, invulling verlof en financiën.

Op het moment van vertrek is er direct en vaak intensief contact tussen betrokkenen. Na vertrek is er afstand. Door deze situatie ontstaat er relatief makkelijk een situatie waarin betrokkenen teleurstelling ervaren op basis van verwachtingen, die niet uitkomen. Directe (face to face) communicatie daarover is vaak niet mogelijk, waardoor teleurstelling niet in de directe communicatie besproken zal worden. Dat laat veel ruimte voor het voortbestaan en/of groei van deze teleurstelling. En dit beïnvloedt de (onderlinge) communicatie.

Afspraken over hulp bij (pastorale) problemen zijn niet altijd vastgelegd. Het boek van J. Ketelaar biedt een mooie en complete **checklist** voor het maken van sluitende afspraken. Ook bij 'zwaar weer'. Al beschijft hij ook dat het vaak eerst misgaat, voor dat hier aandacht aan besteed wordt.

Onafhankelijk van elkaar gaven enkele geïnterviewden aan dat gerichte voorbereiding middels screening / training / Bijbelschool / traject bij zendingsorganisatie van groot belang is. Daar speelt begeleiding en geloofsbeleving een belangrijke rol in. De vorm en uitwerking zijn erg verschillend per organisatie en soms gericht aangepast op de situatie waarin de werker terecht gaat komen.

Afronding

Ondanks de aandacht die er is voor een goede voorbereiding en begeleiding, biedt dit geen garantie dat het ook daadwerkelijk goed gaat. We hebben dit niet verder onderzocht, maar dit lijkt ons de moeite waard. Wat is dan 'goede voorbereiding' en welke vormen van begeleiding worden toegepast. En vooral; wat ervaart de zendeling als goede begeleiding?

We hadden geen tijd meer om dit verder uit te werken. Om tot een afronding gekomen hebben we enkele stellingen geformuleerd. Wanneer er meer (studie) tijd beschikbaar was, hadden we betrokkenen via mail of internet (forum) laten reageren op deze stellingen. Dat had ons wellicht nieuwe informatie opgeleverd.

De geformuleerde stellingen zijn een verwerking van de getoetste fenomenen en geven een richting aan het eventuele resultaat.

Stellingen

1. door de toename in stress(factoren) hebben zendingen tijdens de eerste fase van hun uitzending altijd begeleiding nodig als preventie voor (pastorale) problemen,
2. zendingen vertellen vaak niet het hele verhaal. Dit hoort er, vanwege de afstand, gewoon bij en dat moeten we accepteren als zodanig.
3. gebrekkige samenwerking tussen gemeenten en organisaties in zending wordt onvoldoende gezien en aangepakt. Dit leidt tot problemen in de ondersteuning van zendingen
4. er is onvoldoende besef en kennis bij de TFC's van de stressfactoren waar zendingen mee te maken hebben
5. als de zendeling in 'zwaar weer' terecht komt, is de predikant niet de aangewezen persoon om pastoraat te verlenen.

De reacties op de stellingen waren een laatste aanzet geweest tot het eerste concept van een plan met aanbevelingen voor goede (pastorale) begeleiding van zendingen.

Zoals we er nu naar kijken, willen we betrokkenen in ieder geval adviseren om verder na te denken over vaste contactmomenten met de zendeling door een 'belangenloze' begeleider, die de zendeling bevraagt op zijn eerste ervaringen op het veld. Hoe worden deze ervaringen beleefd en welke invloed heeft dat op het (geestelijk) welbevinden van de zendeling? Het contact kan in de vorm van email, telefonisch, chat of skype. Gezien het belang van non-verbale communicatie, heeft skype de voorkeur.

We zien zowel coaching als supervisie als geschikte begeleidingsmethodieken, afhankelijk van de situatie en persoonlijke voorkeuren.

In het contact kan de begeleider wellicht beschikken over informatie uit de voorbereidingsperiode (aanbeveling Bijbelschool, psychologisch onderzoek, e.d.).

Slotwoord

Dit waren onze startvragen:

1. Welke ervaring hebben zendelingen, die het buitenlandse zendingsveld op gaan?
2. Hoe liggen de verantwoordelijkheden voor begeleiding en zijn er afspraken over gemaakt?
3. Hoe wordt de begeleiding inhoud gegeven door de diverse partijen?
4. Heeft de begeleiding volgens de zendelingen en betrokkenen het gewenste effect?

Onze eerste 3 vragen zijn in grote lijnen beantwoord, al beseffen we goed dat we nog maar een start gemaakt hebben met ons onderzoek(je). De term 'zwaar weer' was vaag en breed. En toch ook specifiek genoeg om te zien wat betrokkenen raakt en de complexiteit / dynamiek rondom pastorale problemen in zending in beeld te krijgen.

Veel betrokkenen waren zeer bereidwillig om een bijdrage te leveren aan dit onderzoek. De beleving is, dat er met name in de voorbereiding en begeleiding van zendelingen, nog verbeteringen zijn aan te brengen. Er is behoefte aan professionaliteit en een blijvende uitwisseling / opbouw van expertise. De start is gemaakt door Membercare Nederland, maar er valt nog veel te ontdekken over begeleiding aan zendelingen, die 'werkt'.

Tijdens de onderzoeksperiode hebben we met een aantal mensen gesproken over wat we onderzochten. Veel van hen refereerden aan situaties, die ze (her)kenden en wilden graag het resultaat ontvangen. Velen voelen zich blijkbaar betrokken bij het onderwerp.

Zending en alles wat daar mee samen hangt, heeft blijkbaar snel de aandacht van mensen. Deze interesse maakte dat het leuk was om er mee bezig te zijn. De betrokkenheid werkte inspirerend en gaf waarde aan hetgeen wat we onderzochten.

Wellicht gaat het een vervolg krijgen in een afstudeeropdracht.

Gebruikte literatuur

Neal Pirolo   Enkeltje thuis

Een thuisfront voor de zending

Volken en Martina Kessler

Macht in de gemeente

Jaap Ketelaar   Samen uit, samen thuis